

Розробка такого документа дозволить збалансувати інтереси інвесторів (у тому числі держави), творчих колективів та організацій і перейти Україні на якісно новий рівень інноваційного розвитку.

Література

1. Законодавство України у сфері інноваційної діяльності: Зб. законодавчих актів / Верховна Рада України: Офіц. вид. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 152 с.
2. Соловьев В.П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике (Синергетические эффекты инноваций). – К.: Феникс, 2004. – 560 с.
3. Концепция межгосударственной инновационной политики содружества независимых государств на период до 2005 года. – М., 2001. – 36 с.
4. Хитяшева О. Организационные формы управления инновационной деятельностью американских компаний // Проблемы теории и практики управления. – 1997. – № 6. – С. 58–63.
5. Никитин А. О государственном рынке НИОКР в США // США: Экономика, политика, идеология. – 1994. – №12. – С. 99–106.
6. Степанов О.П., Гончарова Н.П., Андросчук Г.О. Инновационный бизнес: кредитно-модульна система: Навч. посібник. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. – 420 с.

УДК 339.658

С.О. ТУЛЬЧИНСЬКА

Національний технічний університет України “КПІ”

ІННОВАЦІЙНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах глобалізації конкурентоспроможність є однією з найважливіших категорій, що дозволяє оцінити якість не тільки продукції і власне виробництва, але й економічної системи, в межах якої здійснюється виробництво.

Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки є проблемою кожної держави, яка прагне економічного зростання. Серед чинників формування і підтримання умов конкурентоспроможності основним є проведення такої економічної політики, що стимулюватиме виникнення наукових розробок та інновацій. В умовах глобалізації саме потужність і ефективність використання наукового та інноваційного потенціалу для впровадження інновацій визначає розподіл сукупного світового доходу між країнами, формує нову систему світового поділу праці, що утворює нову конфігурацію міжнародної спеціалізації на створенні нових знань і їх використанні у процесі виробництва.

Сучасні дослідники все частіше застосовують дефініцію *інноваційна конкуренція*, що зумовлено зміщенням акценту в конкурентній боротьбі на

масштабну та інтенсивну реалізацію інновацій для отримання переваг у сфері виробництва та збуту товарів і послуг в умовах глобалізації.

Дослідженню сутності сучасних особливостей конкурентної боротьби в умовах глобалізації, а також значення інновацій у конкуренції та економічному розвитку присвячені праці провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Відомий дослідник конкурентоспроможності М. Портер при розгляді механізму формування конкурентних переваг національної економіки підкреслював необхідність пошуку нової парадигми ринку [1]. Його теза про економіку, що вдосконалюється і може конкурувати у складних і нових для неї галузях, підкреслює універсальність такого інструмента, як інновації. Питання виникнення інноваційної конкуренції розглядалося у працях Й. Шумпетера [2].

Сучасний стан підвищення конкурентоспроможності країни в умовах глобалізації, а також шляхи впровадження інноваційної моделі розвитку в Україні є предметом активних наукових досліджень багатьох вітчизняних фахівців: Л. Антонюк, Ю. Бажала, О. Білоруса, М. Гамана, А. Гальчинського, В. Гейця, Б. Губського, В. Гусєва, Я. Жаліло, Л. Кобилянського, Д. Лук'яненка, Ю. Пахомова, А. Поручника, А. Сухорукова, Л. Федулової, О. Швиданенка, І. Шовкуна, Т. Щедріної та інших.

Так, розглядаючи конкурентоспроможність на основі інновацій як мету країн, що намагаються побудувати інноваційну економіку на знаннях, Л. Антонюк вважає рівень сприйняття й удосконалення нових технологій важливим показником конкурентності держави [3, с. 12]. О. Паценко відзначає провідну роль інновацій у забезпеченні національної конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку світової економічної системи [4, с. 173]. Результати досліджень С. Позняка [5, с. 51] та І. Белецької [6, с. 81] у цілому підтверджують необхідність розгляду конкуренції з нової позиції, коли впровадження інновацій визначає техніко-технологічні, інституційні, організаційно-управлінські переваги компанії, а отже, і країни. В. Денисюк наголошує, що аналіз світового досвіду підтверджує важливість технологічних переваг для забезпечення конкурентоспроможності, особливо на перспективу [7, с. 78].

О. Швиданенко зазначає, що на сучасному етапі найбільш важливими критеріями конкурентоспроможності країни й окремих компаній є ефективність та інноваційність. Особливо це стосується високих технологій, які надають переваги у сфері продуктивності праці, якості продукції, її ціни та ін. Автор підкреслює пріоритетність технологічних переваг у забезпеченні сталого економічного розвитку та систематизує основні показники оцінки інноваційності компаній і країн [8, с. 150].

Однак слід зазначити, що сутність нової парадигми інноваційної конкуренції в умовах глобалізації фактично підтверджена, але не визначена, що створює певні проблеми в теоретичних дослідженнях і практичній діяльності, оскільки не завжди слід ототожнювати конкуренцію в її традиційному розумінні з якісно новою інноваційною її формою. Необхідність системності впровадження наукових розробок та інновацій при проведенні конкурентної

політики в умовах глобалізації до останнього часу в науковій літературі практично не враховувалася.

Проблема розробки і запровадження стратегії зростання конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації набуває особливого значення під впливом двох обставин. По-перше, утвердження ринкових механізмів господарювання, в яких конкуренція є рушійною силою розвитку, засобом задоволення індивідуальних і суспільних потреб за умов динамічних змін їх структури, вимагає глибокої структурної перебудови відповідно до нового технологічного укладу.

По-друге, відбувається суперечлива взаємодія зближення економічного розвитку окремих країн, взаємообумовленість і взаємодоповнення процесів науково-технічної і виробничої діяльності, реалізації нових товарів та послуг і одночасного посилення конкурентної боротьби між національними і транснаціональними суб'єктами господарювання, окремими країнами та міжнародними регіональними утвореннями. За цих умов пошук найбільш надійних стратегій зростання конкурентоспроможності стає проблемою забезпечення життєдіяльності національної економіки, знаходження країною місця у світогосподарських зв'язках, визначення характеру міжнародних економічних відносин.

Глобальна конкуренція зародилась і функціонує саме за сучасних історичних умов, відображаючи особливості розвитку глобальної економіки та притаманні їй умови боротьби ринкових суб'єктів за конкурентні переваги. Сьогодні для глобалізації характерним є формування єдиного світового цілісного фінансово-інформаційного простору, в якому інноваційна конкуренція набуває загальносвітового характеру. Сучасні світогосподарські зв'язки зумовлюють процеси інноваційної конкуренції, яку через її всеохоплюючий характер можна трактувати як глобальну інноваційну конкуренцію, що характеризується злиттям регіональних ринків у загальносвітовий. Передусім ідеться про фінансову та інформаційну сфери.

Глобальна інноваційна конкуренція спостерігається як за ринки збуту, так і за ресурси, але сучасному етапу притаманні не цінові, а інноваційно-технологічні аспекти, що за умов формування єдиного цілісного фінансово-інформаційного простору, який у принципі неможливо поділити, буде поглиблюватися [9, с. 52].

Кожна країна займає певну, досить стійку нішу у відповідному параметричному рівні інноваційно-технологічному розвитку та має певний науково-технологічний потенціал. На нижчих щаблях знаходяться бідні, слаборозвинені країни, які є ресурсною основою для підготовки розвиненими державами нового технологічного прориву. Тобто відбувається трансформація суб'єктів конкуренції, зміна характеру конкуренції, поява її нових форм. Інноваційно-технологічна ніша країни значною мірою відображає значущість її економіки, зумовлює коло відповідних ключових економічних партнерів, по суті, формує основу міжнародного поділу праці, визначає роль країни в глобальній інноваційній конкуренції та її конкурентоспроможність.

Новий феномен – глобальна інноваційна конкуренція – врешті-решт

впливає на розвиток людства через відповідну модель. Вона має, безумовно, ринкову форму, але орієнтується не на прибуток як підприємницька діяльність, а на масштаби вивільнених ліквідних ресурсів (організаційних, інтелектуальних, комунікаційних) і основним її змістом є самовідтворення та експансія в чистому вигляді.

Вітчизняні товари мають досить низьку конкурентоспроможність, особливо наукоємні вироби з високою доданою вартістю. Резерви зростання товарообігу із зовнішнім світом на старій структурній основі та ціновій конкурентоспроможності фактично вичерпані. Тому місце України на світовому ринку в майбутньому в першу чергу буде залежати від того, наскільки ефективно розв'язуватиметься в найближче десятиліття питання підвищення інноваційної конкурентоспроможності вітчизняної економіки в умовах глобалізації. Нагальним постає питання переосмислення сучасних процесів розвитку конкурентних відносин у контексті загальносвітових трансформаційних зрушень, що мають глобальний характер.

Інновації у найбільш розвинених країнах уже стали рушійною силою продуктивного економічного зростання. Динаміка та якість економічного піднесення все більшою мірою залежить від технологічних зрушень на базі знань, що підтверджується інтенсивним зростанням інвестицій у наукові дослідження, технологічними й організаційними інноваціями та підвищенням економічної віддачі від них; випереджаючою динамікою високотехнологічних галузей промисловості та сфери послуг [10, с. 261].

Інноваційна конкуренція бере свій початок із сфери виробництва споживчих товарів, що утворилася на базі нецінової конкуренції, та має специфічні особливості формування конкурентних переваг. З усвідомленням можливостей і ролі інновацій орієнтація на інноваційність закріпилася як самостійний та універсальний механізм розвитку. Впровадження інновацій поступово вийшло за межі сфер технологічних нововведень і виробництва нового продукту, поширилося на організаційно-управлінські та інституціонально-правові зміни в суспільстві.

Причини переходу до інноваційної конкуренції полягають у феномені власне суспільного прогресу. Сучасний ринок в умовах глобалізації функціонує з дотриманням зовсім інших принципів, ніж раніше. Так, зміна ціннісних настанов і сприйняття стало можливим у результаті зростання доходів і культурного рівня населення низки країн, що обумовило відповідну реакцію виробників. Нові вимоги споживачів мали нецінову природу, а стосувалися споживчих властивостей, іміджу, новизни, унікальності, оригінальності [11, с. 5].

Отже, основою сучасної конкурентоспроможності є інновації: вони створюють конкурентні переваги не тільки для виробників, але й суспільно-політичного розвитку, удосконалення інституційного забезпечення економіки, дозволяють країнам, що ними володіють, посідати гідне місце у світі в умовах глобалізації.

Враховуючи те, що конкуренція в сучасному глобальному світовому просторі набула специфічних характерних ознак, це зумовлює необхідність її

трактування як глобальної інноваційної конкуренції.

Отже, забезпечення конкурентоспроможності економіки України за допомогою інновацій має стати метою національної економічної політики в умовах глобалізації. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки можливе за рахунок інноваційно-структурних механізмів її модернізації та розширення участі в міжнародному поділі праці на основі інноваційно-технологічних, а не цінових конкурентних переваг. Конкурентоспроможність в умовах глобалізації повинна спрямовуватись на масовий випуск інноваційних продуктів і технологій, тобто конкурувати за рахунок інноваційних товарів та послуг.

Нові технологічні інновації в міру їх ускладнення і збільшення частки інтелектуальної праці створюють передумови для зміни глобальної парадигми розвитку, а саме переходу до загальносвітового інтеграційного розвитку за участю широкого кола країн світу.

Література

1. *Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ. / Под ред. В.Д. Щетинина. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 896 с.*
2. *Шумпетер Й. Теория экономического развития: Пер. с нем. / Под ред. А.Г. Милейковського. – М.: Прогресс, 1982. – 454 с.*
3. *Антонюк Л. Інноваційні фактори підвищення конкурентоспроможності національної економіки // Матеріали конференції. – Чернівці, 2002. – С. 11–13.*
4. *Паценко О.Ю. Конкурентоспроможність національної економіки: історія розвитку поняття та сучасне розуміння // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: Ін-т міжнародних відносин, 2000. – Вип. 17. – Ч. 2. – С. 166–183.*
5. *Позняк С.В. Конкурентні переваги і конкурентоспроможність // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 1. – С. 50–54.*
6. *Белецкая И.И. Конкурентоспособность в ее современной трактовке // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 10. – С. 81–88.*
7. *Денисюк В. Високі технології і високонаукоємні галузі – ключові напрями в інноваційному розвитку // Економіст. – 2004. – № 5. – С. 76–81.*
8. *Швиданенко О.А. Сучасні критерії конкурентоспроможності: ефективність та інноваційність // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 8. – С. 145–153.*
9. *Швиданенко О.А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти: Монографія. – К.: КНЕУ, 2007. – 312 с.*
10. *Гайдук В.А. Конкурентоспроможність економіки України на основі інновацій як фактор ефективного розвитку // Продуктивні і регіональна економіка: Зб. наук. праць: У 2 ч. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – Ч. I. – С. 260–262.*
11. *Білозубенко В.С. Інноваційна конкуренція: новий етап і вплив на економічний розвиток // Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі. – 2006. – № 4 (32). – С. 4–8.*